

Parlament del Excm. i Rdm.
Sr. D. Teodor Úbeda Gramage,
bisbe de Mallorca a l'acte inaugural del
Congrés a la Sala Capitular
de la Seu de Mallorca

El 18 de desembre de 1880, el Rector de "La Sapiència", el Diaca Mateu Garau, el mestre d'obres d'arquitectura Bartomeu Ferrà, el metge Antoni Jaume, i els preveres Joan Lladó, Rafel Tous, Josep Ordinas i Joan Ripoll exposaren al Bisbe Mateu Jaume:

- A) Que el mal acondicionament de molts retaules vells feia tèmer que si no se prenién mesures salvadores, en poc temps podien desaparèixer.
- B) Que sovint es feien incoscientment restauracions sense la intel·ligència i la cura requerides.
- C) Que la cobejança dels aficionats i explotadors estrangers conseguia, per medis diferents, sostreure de les esglésies objectes que després lluien a les seves col·leccions amb honra seva i deslluïment nostre.

Aleshores animats pel desig de salvar les deixalles monumentals, pictòriques i escultòriques abandonades a Mallorca, volien fundar un museu arqueològic a La Sapiència, pregant-li que donàs el vist i plau a les bases, per bé de l'art cristià, honra de déu i de la pàtria de Ramon Llull.

El dilluns de Sant Sebastià de l'any següent el Bisbe Jaume no sols aprovà el pensament inspirador sinó que encoretjà que esformàs una junta promotora per arreplegar associats i organitzar l'obra projectada.

El darrer dia del mateix gener s'obria l'exposició fundacional del museu amb peces del Bisbat, Capítol de la Seu, la Sapiència, parròquies de Sta. Eulàlia, S. Jaume, S. Miquel, S. Nicolau, Pollença, Inca, Lluçmajor, Sa Pobla i Campos, convent de Santa Clara de Ciutat i de les monges d'Inca, oratori de Sta. Fe i església de Son Rapinya, a més de l'Ajuntament de Ciutat i de particulars, entre d'ells alguns preveres.

Així es formava el nucli del que seria la Societat Arqueològica Lul·liana que a la primavera de 1881 començava a aixecar una organització social i després un Bolletí, que ininterrompudament han ultrapassat el centenari.

No fou per casualitat que la nostra Església conduïda pel Bisbe Jaume, donà suport a la iniciativa d'aquells promotors. L'Església de Mallorca havia conegut de prop l'expoliació del seu patrimoni monumental i artístic per obra de la inconsciència o de la mala fe. Per això mateix no dubtà en donar suport als objectius de l'Arqueològica. Era el primer projecte seriós sorgit de baix per posar fre a una sagnia, que per vici social d'unes determinades responsabilitats, i en nom –algunes vegades– d'un mal entès progrés, podia arribar massa enfora.

La nostra església entengué on anaven aquells promotors, perquè de fet l'expoliació del patrimoni cultural seria un dels problemes més greus de la nostra història contemporània, encara present en els nostres dies.

Però l'església de Mallorca no sols donà suport per a fer possible la institucionalització de la Societat Arqueològica Lul·liana. Hi col·laborà activament. Basta veure la nòmina de preveres que foren membres i els que avui ho són.

Vull fer especial memòria de:

Antoni Maria Alcover
 Miquel Costa i Llobera
 Josep Miralles
 Pere J. Campins
 Andreu Caimari
 Mateu Nebot
 Bartomeu Pascual
 Antoni Pons
 Llorenç Riber
 Mateu Rotger
 Francesc Esteva
 Bartomeu Torres Gost
 Bartomeu Guasp
 Francesc Sureda i Blanes
 Llorenç Lliteras
 Salvador Galmés
 Jordi Truyols, etc... etc...

Eclesiàstics que feren tot el possible per fer operatiu el lema de l'entitat: "Colligite quae superaverunt fragmenta ne pereant".

Vull fer memòria de dos exemples:

1) El Bisbe Campins no sols instituí càtedres d'història de Mallorca i de literatura nostra al seminari, i creà l'Arxiu Diocesà que posà a disposició del investigador sinó que al començament del seu pontificat signà una Circular –publicada també al "Bolletí" de la SAL– aclarint: que les "ofertes tentadores dels

qui compren obres d'art per endur-se'n-les a l'extranger podrien donar ocasió a que qualcú amb fi poc loable intentàs expedients de vendes o permutes en bé dels edificis o ornaments", perquè es tracta d'una "dilapidació que la inexperiència i l'astúcia consumaren repetides vegades amb igual complicitat".

2) Josep Miralles, com a canonge arxiver d'aquesta Seu el 1897, va transcriure al "Bolletí" de l'Arqueològica una peça del nostre Patrimoni: el manuscrit d'una Missa de Ramon Llull, còpia existent a l'arxiu d'aquesta casa de l'original del Convent de Jesús d'Alcúdia; amb un Introit tret del Cap. VII del llibre de la Sapiència, una lliçó del cap. I del Eclesiàstic, un gradual tembé del Cap. VII del de Sapiència, un fragment de l'Evangeli de Sant Joan (Cap. CVII), un Ofertori del Cap. III dels Proverbis, i el postcomunió també dels Proverbis, Cap. VIII.

Benvinguts per tant a aquest Congrés que la Societat Arqueològica Lul·liana ha tingut no sols el valor sinó l'encert de convocar; amb aquesta decissió ha sabut posar el dia la seva finalitat ja històrica.

Un Congrés, el primer —perquè estatutàriament n'ha de convocar un cada dos anys— que planteja un problema fonamental: la base jurídica per a la defensa del nostre patrimoni cultural.

Patrimoni arquitectònic i monumental, però toponímic —perquè la llengua és el gran tresor nostre— i ecològic. I naturalment la problemàtica de la transmissió, per a garantir la permanència no sols dels béns mobles sinó també de les col·leccions avui tan mancades de protecció

Per la meua condició de titular de la Mitra de Mallorca gaudesc de la consideració de President d'honor de l'Arqueològica. D'aquesta manera ha volgut tipificar en els seus estatus novells la col·laboració amb l'Església mallorquina. Això em fa sentir especialment compromès amb aquest Congrés:

La preocupació per a conservar el patrimoni no és cosa novella. El que deuríem avaluar és l'eficàcia pràctica de les mesures preses, quins recursos s'han destinat tenint present la renda, els pressuposts, la dimensió, i d'altres variables, com la dispersió i la concentració.

Els poders públics per mandat de l'article 46 de la Constitució deuran garantir la conservació i a més deuran promoure l'enriquiment del Patrimoni històric, cultural i artístic dels pobles d'Espanya i dels béns que l'integren, sigui el que sigui el seu règim jurídic i la seva titularitat.

Hi ha també prescripció de sancions pels atemptats contra aquest patrimoni. I n'és responsable l'Estat de la defensa contra l'exportació i l'expoliació.

El tema ha ocupat a moltes organitzacions internacionals: pensem en l'actitud cap a la naturalesa més com a idea d'harmonia que no de domini que defensa el Club de Roma.

També caldria recordar la Declaració Universal de Drets Humans que preveu el dret de tota persona a prendre part lliurament en la vida cultural de la comunitat i a gaudir de les arts...

Més concreta és la proclamació de la Declaració dels principis de cooperació cultural internacional de la Conferència General de l'organització de les Nacions Unides fent saber a tots que "cada cultura té una dignitat i un valor que deuen ésser respectats i conservats".

Però em sembla d'una especial significació l'article 13 de l'Estatut de la nostra comunitat Autònoma que li atribueix competència exclusiva respecte de la protecció i el foment de la cultura autòctona, llegat històric de les Illes.

Per concloure:

Ens hem d'alegrar de tenir un patrimoni moble i immoble important, però cal també tenir consciència de què això suposa un deure: hi ha que conservar-lo.

Conservar-lo, suposa esforç de tot tipus, perquè de fet hi ha interessos contradictoris.

El patrimoni no sols és digne d'esser conservat per raons de cultura, és necessari que es prenguin mesures decisives per dur-ho a la pràctica.

És veritat que la comunitat té un cert dret sobre aquests béns que no poden estar sotmesos sols a dret del propietari. Però també cal considerar que no basta la intervenció pública per a la conservació: l'activitat protectora ha de superar l'actitud exclusivament prohibicionista i sancionadora dels qui tenen com a missió la defensa dels interessos de tots.

Avui comptam afortunadament amb un notable increment de la sensibilitat per aquest problema, a sectors importants de la nostra societat illenca. El que manca és una concienciació general, per a que no es produeixin més actes llas-timosos, aleshores s'hauria d'aplicar de nou allò del Mestre Ramon Llull, davant la frustració del projecte de Miramar:

“E CONCIENCIA N'HAJA QUI LO HA AFOILAT”